

آلمانی‌ها در ایران

نگاهی به تحولات ایران در جنگ جهانی اول
براساس منابع دیپلماتیک فرانسه

www.ketab.ir

نویسنده: الیور باست

مترجم: حسین بنی‌احمد

عنوان و نام پدیدآور : آلمانی ها در ایران : نگاهی به تحولات ایران در جنگ جهانی اول بر اساس منابع

دیپلماتیک فرانسه/نویسنده: الیور باست؛ مترجم: حسین بنی احمد.

تهران: شیرازه کتاب ما، ۱۴۰۰.

ص: ۲۳۸

مجموعه تاریخ معاصر ایران؛ ۸

۹۷۸-۶۲۲-۷۴۸۹-۰۰۰-۲

فیبا

وضعیت فهرست نویسی

عنوان اصلی: Les allemands en perse pendant la première guerre mondiale.

d'après les sources diplomatiques françaises, c1997.

کتابنامه: ص. [۱۸۹] - ۲۲۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه:

نگاهی به تحولات ایران در جنگ جهانی اول بر اساس منابع دیپلماتیک فرانسه.

جنگ جهانی اول، ۱۹۱۴-۱۹۱۸م. — ایران — اسناد و مدارک

World War, 1914-1918 — Iran — Sources

ایران — تاریخ — قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. — اسناد و مدارک

Iran — History — Qajars, 1779 - 1925 — Sources

آلمان — روابط خارجی — ایران

Germany — Foreign relations — Iran

فرانسه — روابط خارجی — ایران

France — Foreign relations — Iran

ایران — روابط خارجی — آلمان

Iran — Foreign relations — Germany

ایران — روابط خارجی — فرانسه

Iran — Foreign relations — France

بنی احمد، حسین، ۱۳۸۰ — مترجم

DSR1۴۶۰

۰۷۵۲۰۷۲۷/۹۵۵

۸۷۵۴۹۵۵

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

آلمانی ها در ایران

آلمانی ها در ایران، نگاهی به تحولات ایران در جنگ جهانی اول براساس منابع دیپلماتیک فرانسه

انتشارات: شیرازه کتاب ما

چاپ و صحافی: پردیس دانش

تیراژ: ۳۳۰ نسخه

چاپ اول: اسفند ۱۴۰۰

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

یادداشت دبیر مجموعه	۹
پیشگفتار نویسنده بر چاپ فارسی	۱۱
سرآغاز	۱۳

فصل اول: آلمان و ایران در جنگ جهانی اول،

تاریخچه رویدادها

● بخش اول: از ابتدای سال ۱۹۱۵ تا بهار سال ۱۹۱۶: اوج فعالیت

آلمانی‌ها در ایران	۲۷
۱. شکل‌گیری طرح آلمان	۲۷
۲. ژانویه ۱۹۱۵: انتخاب یک سیاست مشخصاً ایرانی از طرف	
آلمانی‌ها و تبیین ساختار رهبری	۳۰
۳. بهار ۱۹۱۵: آغاز عملیات در ایران	۳۵
۴. کوشش برای تبیین برنامه سیاسی آلمان در ایران	۳۹
۵. از ماه ماه تا ژوئیه ۱۹۱۵: کابینه عین‌الدوله و آلمانی‌ها	۴۱
۶. استقرار نیروهای آلمانی در سراسر ایران در تابستان ۱۹۱۵	۴۳
۷. پیشنهاد اتحاد از طرف کابینه مستوفی‌الممالک و تشکیل هیئت	
فن در گلنز	۴۸
۸. اوج نفوذ آلمان در ایران در پایان سال ۱۹۱۵: شکست آلمانی‌ها	
در پایتخت در نوامبر ۱۹۱۵ و پیروزی آنان در ولایات	۵۱
۹. عقب‌نشینی آلمان از غرب ایران در برابر پیشروی سربازان روسیه	
در آغاز سال ۱۹۱۶	۵۳
۱۰. مقدمات تشکیل یک دولت جدید ایرانی در تبعید	۵۶
۱۱. شکست کامل در بهار ۱۹۱۶	۵۷

● بخش دوم: از تابستان ۱۹۱۶ تا فوریه ۱۹۱۷: از سرگیری فعالیت

آلمانی‌ها در ایران تحت اقتدار عثمانی‌ها	۶۰
---	----

۱. برنامه جدید تنظیم شده توسط نادولنی ۶۰
۲. تشکیل دولت موقتی به ریاست نظام السلطنه ۶۱
۳. سازماندهی مجدد نقرات و نهادهای سیاست آلمان در ایران .. ۶۲
۴. از پاییز ۱۹۱۶ تا فوریه ۱۹۱۷: همکاری ایرانی‌ها و آلمانی‌ها در منطقه تحت اشغال عثمانی‌ها؛ روابط پر کشمکش دولت موقت با آلمانی‌ها ۶۳
۵. شکست نهایی نقشه‌های آلمان در ایران ۶۶
۶. آلمان و ایران تا پایان جنگ ۶۷

فصل دوم: فعالیت آلمانی‌ها در ایران از دیدگاه دیپلماسی فرانسه

● بخش اول: از آغاز سال ۱۹۱۵ تا ۱۵ نوامبر ۱۹۱۵: اوج فعالیت

۱. آلمان در ایران ۷۱
- الف. از آغاز سال ۱۹۱۵: ورود مأموران آلمان به صحنه عملیات ۷۱
- الف. مارس ۱۹۱۵: نخستین «مدارک کتبی درباره یک توطئه سازمان داده شده توسط وزیر مختار آلمان در تهران» ۷۱
- ب. بحران آوریل ۱۹۱۵: خبر به آلمان علیه «بانک شاهنشاهی ایران» و اقدام متفقین برای کودتا ۷۶
- پ. «نقشه جنگی» وزیر مختار فرانسه در ۴ مه ۱۹۱۵ ۸۲
- ت. پایان مه ۱۹۱۵: تعرض همزمان دیپلماتیک کابینه عین الدوله نسبت به فرانسه و آلمان ۸۸
۲. بحران طولانی دولتی در تابستان ۱۹۱۵: دو اقدام فرانسوی‌ها برای بی‌اثر کردن فعالیت آلمانی‌ها ۹۹
- الف. استقرار نیروهای آلمانی در آغاز تابستان ۱۹۱۵ و تجدید «نقشه جنگی» وزیر مختار فرانسه ۹۹
- ب. برنامه جدید موافقت با ایرانیان که به دنبال شکست «گشت نظامی» روس‌ها در ۶ اوت ۱۹۱۵ لوکنت آن را تبلیغ می‌کرد ۱۰۵
- پ. چکیده: دو نظر به ظاهر متضاد فرانسوی‌ها برای رسیدن به یک هدف ۱۱۰

۳. از پایان اوت تا ۱۵ نوامبر ۱۹۱۵: موفقیت روزافزون تدارکات
آلمانی‌ها و تغییر اوضاع ۱۱۳
- الف. نقشه متفقین برای اولتیماتوم دادن به ایران به هنگام
تشدید وخامت اوضاع در سپتامبر ۱۹۱۵ ۱۱۴
- ب. پایان اکتبر ۱۹۱۵: شایعه اتحاد ایران و آلمان ۱۲۲
- پ. تلاش‌های مکرر وزیر مختار فرانسه در آستانه آغاز
درگیری ۱۲۸
- ت. شکست آلمان در ۱۵ نوامبر ۱۹۱۵ ۱۳۳

● بخش دوم: کاهش فعالیت آلمانی‌ها تا مه ۱۹۱۶ ۱۴۱

۱. ژانویه ۱۹۱۶: نقشه هیئت سیاسی فرانسه در ایران برای پایان
دادن به فعالیت‌های آلمانی‌ها ۱۴۲
- الف. ارزیابی برنامه‌های تبلیغاتی فرانسه توسط وزیر مختار
فرانسه در تهران ۱۴۴
- ب. پیشنهاد انجمن ایران و فرانسه ۱۴۶
- پ. نامه محبت‌آمیز یک ایرانی خطاب به فرانسه ۱۴۷
- ت. طرح اعزام هیئت و مسئله تبیین هدف‌های جنگی
فرانسه در خاورمیانه ۱۴۹
۲. مه ۱۹۱۶: بیرون راندن آلمانی‌ها از ایران ۱۵۳

● بخش سوم: دوره میانی از ماه مه ۱۹۱۶ تا نوامبر ۱۹۱۷ ۱۵۶

● بخش چهارم: از نوامبر ۱۹۱۷ تا پایان جنگ: خطر تجدید فعالیت

- آلمانی‌ها ۱۵۹
۱. پیشنهاد فرانسه برای انعقاد یک قرارداد بین انگلیس و فرانسه
دربارۀ ایران ۱۵۹
- الف. طرح موافقت‌نامه فرانسه و انگلیس ۱۶۰
- ب. تکوین طرح عهدنامه ۱۶۲
- پ. اهمیت قرارداد ترک مخاصمه روسیه و آلمان در

یادداشت دبیر مجموعه

تاریخ معاصر ایران که اصولاً تاریخ پیچیده و غامضی است، با پیش آمد جنگ اول جهانی و در نتیجه، گره خوردن ناگهانی بسیاری از تحولات کشور با انبوهی از حرکتهای بین المللی و منطقه ای که تا پیش از آن در عرصه رخدادهای کشور منشأ تأثیر نبود، جنبه ای یافت به مراتب پیچیده تر از پیش.

درک و شناخت تحولات این دوره که در مقام نقطه پایان بر یک دوره از تاریخ ایران - انقلاب مشروطه - و همچنین پیش درآمدی بر یک دوره جدید، از اهمیتی تعیین کننده برخوردار است، مستلزم شناسایی و بررسی جزء به جزء تحولات در هم تنیده این دوران است.

ارزش اصلی کتاب آلمانی ها در ایران نیز دقیقاً در آن است که به سهم خود، گامی است در تفکیک و شناسایی یکی از این لایه ها، یعنی خط مشی سیاسی دولت فرانسه در قبال تحولات ایران در دوره مورد بحث. و برای روشن شدن این موضوع، به شرح مختصری نیز از برنامه های سیاسی آلمان در ایران و چگونگی فعالیت عناصر و عوامل آن دولت در جهت تحقق این برنامه ها اقدام شده است که از لحاظ محتوایی کم از بخش اصلی کتاب نیست.

همان گونه که نویسنده در آغاز کتاب خاطر نشان ساخته است، فرانسه از جمله کشورهایی تلقی شده که در این دوره از تاریخ ایران نقش و حضور سیاسی قابل توجهی نداشته است حال آن که براساس تحقیقاتی که در این نوشته ارائه شده، به روشنی آشکار می شود که برخلاف این نوع برداشت ها دیپلماسی فرانسه در این سال ها در همه حال خط مشی معینی نسبت به تحولات ایران داشته است، هر چند که این خط مشی در مقام مقایسه با دیپلماسی برخی از قدرت های همسایه، از تأثیر و نفوذ چندان برخوردار نبوده باشد.